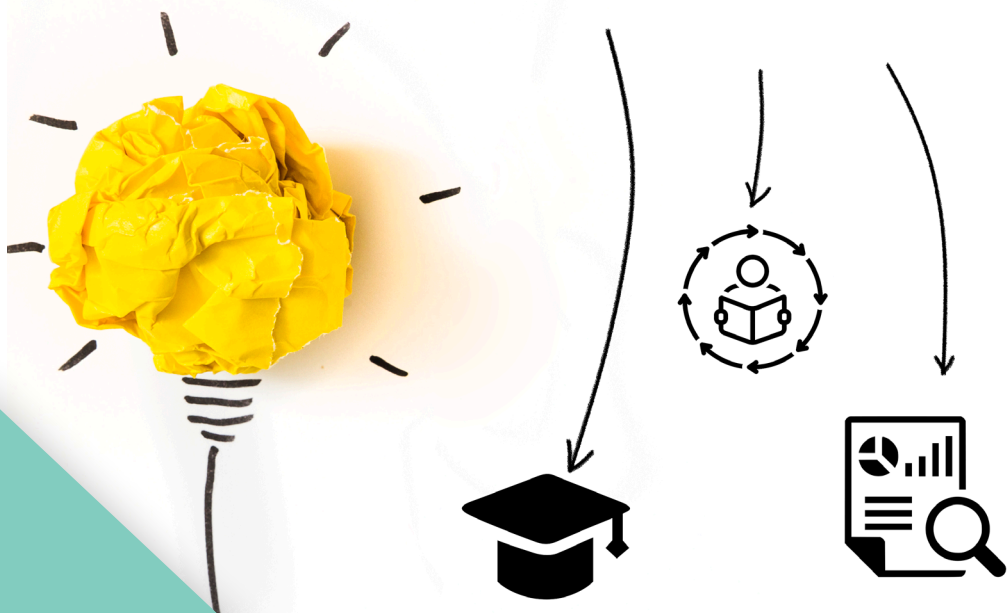

BIULETYN PODSUMOWUJĄCY
KONFERENCJĘ EDUFORUM
FOR UNITY OF MIGRANTS 2019

MIGRANCI W POLSKIM SYSTEMIE EDUKACJI: SUKCESY I WYZWANIA

SPIS TREŚCI

1. Słowno wstępne.....	3
2. Partnerzy EduForUM, Podziękowania.....	4
3. O EduForUM.....	5

ARTYKUŁY

4. Międzynkulturowość i umiędzynarodowienie uczelni wyższych.....	6
5. Fonetyka w nauczaniu języka polskiego jako obcego...11	
6. Międzynkulturowość w komunikacji ze studentami i studentkami zagranicznymi.....	16
7. Uczeń obcojęzyczny w szkole podstawowej i ponadpodstawowej.....	24
8. Student zagraniczny w polskim systemie edukacyjnym.....	29
9. Nauczanie języka polskiego jako obcego.....	33
10. Podsumowanie.....	36

Wydawca:

Fundacja Ukraina,
ul. Ruska 46A/201,
Wrocław, 50-079
www.fundacjaukraina.eu
www.fb.com/fundacja.ukraina/

Redakcja i korekta językowa:

Marcel Majchrzak
Opracowanie graficzne i łamanie: **Olena Astakhova**
Copywriting: **Vladyslav Lyashenko**
Korekta merytoryczna: **Sofiia Baianova,**
Judyta Marciniak-Kućko

Fundacja Ukraina - otwarta platforma dla edukacji i integracji w samym sercu Wrocławia. Realizujemy wartościowe inicjatywy oraz kreujemy wielokulturową przestrzeń na rzecz rozwoju, współpracy oraz adaptacji migrantów.

Jedną z takich inicjatyw zostało ForUM For Unity of Migrants. Pomysł na zorganizowanie takiej konferencji wyniknął z potrzeby nawiązania dialogu i stworzenia efektu synergii pomiędzy przedstawicielami samorządów, instytucji, biznesu i społeczeństwa.

W listopadzie 2019 roku zorganizowaliśmy specjalną tematyczną edycję konferencji pn. „EduForUM for Unity of Migrants”, która skupiła się na ważnym aspekcie adaptacji - edukacji migrantów. Jednym z głównych celów wydarzenia stała się wymiana doświadczeń w nauczaniu cudzoziemców, zwłaszcza języka polskiego jako obcego, oraz ich adaptacji w polskim systemie szkolnictwa i integracji z uczniami lub studentami polskimi. Chcielibyśmy eliminować niebezpieczne sytuacje, jakie mogą mieć miejsce w przyszłości, a także zapoznać ze sobą przedstawiciele organizacji, urzędów, wyspecjalizowanych departamentów oraz ministerstw w celu zwiększenia efektywności ich projektów i działalności w ogóle.

Dyskusje prowadzone podczas EduForUM były owocne, natomiast kolejne rezultaty jego realizacji zależą już od nas i uczestników, którzy mają teraz możliwość wykorzystania zdobytej podczas spotkania wiedzy do kreowania własnych projektów, a także do realizacji ustalonych w trakcie konferencji celów.

Przekazujemy do Państwa dyspozycji niniejszy biuletyn i mamy nadzieję, że pozwoli on Państwu na doskonalenie obecnych standardów kształcenia cudzoziemców.

Artem Zozulia
Prezes Fundacji Ukraina

PARTNERZY EDUFORUM

WOJEWODA
DOLNOŚLĄSKI

**DOLNY
ŚLĄSK**

PATRONAT HONOROWY MARSZAŁKA WOJEWÓDZTWA
DOLNOŚLĄSKIEGO Cezarego Przybylskiego

Wrocław
miasto spotkań

KONSULAT
HONOROWY
UKRAINY
we Wrocławiu

integracja / adaptacja / akceptacja

UNIA EUROPEJSKA
FUNDUSZ AZYLU,
MIGRACJI I INTEGRACJI

www.wroclaw.pl

in Poland
Інформаційний портал Wrocław

**radio
Rodzina**

PODZIĘKOWANIA

Serdecznie dziękujemy wszystkim osobom, których nieocenione wsparcie pomogło w powstaniu tej publikacji, a także samego EduForUM. Szczególne podziękowania składamy Pani Marcie Gołębiowskiej z Uniwersytetu Wrocławskiego, Panu Łukaszowi Rogozińskiemu oraz Pani Agnieszce Zembruskiej z Dolnośląskiej Szkoły Wyższej, Panu Krzysztofowi Nowakowi z Fundacji na Rzecz Studiów Europejskich, założycielce firmy Kombinat Wiedzy Pani Joannie Frączek-Brodzie oraz Pani Margaret Ohia-Nowak za wkład merytoryczny i dzielenie się cenną wiedzą na temat adaptacji i integracji cudzoziemców w polskim systemie oświaty.

O EDUFORUM

Jesteśmy młodą i aktywną organizacją, która działa na terenie Dolnego Śląska. Codziennie tworzymy przestrzeń dla edukacji, rozwoju oraz integracji migrantów. Na początku naszego funkcjonowania skupialiśmy się na pomocy Ukraińcom w integracji ze swoimi rodakami i lokalnym środowiskiem. W ciągu kilku lat poszerzyliśmy zakres działalności i aktualnie pomagamy migrantom z każdego zakątka świata. W związku z tym chcieliśmy zorganizować spotkanie dla przedstawicieli władzy, biznesu oraz społeczności, aby razem zidentyfikować potrzeby i problemy migrantów oraz omówić sposoby ich zaspokojenia i rozwiązania. W tym celu podjęliśmy się organizacji ForUM - For Unity of Migrants.

Pierwsza edycja ForUM, która odbyła się 7 czerwca 2017 roku, była poświęcona tematowi migracji obywateli Ukrainy do Wrocławia. Druga edycja miała na celu nagłośnienie działań na rzecz migracji i rozwoju społeczeństwa wielokulturowego oraz wymianę doświadczeń w zakresie legalizacji pobytu i pracy cudzoziemców.

Niniejsza, specjalna edycja EduForUM skupiła się na jednym z głównych filarów adaptacji w nowym kraju - edukacji. Konferencja została podzielona na trzy panele eksperckie na następujące tematy: nauczanie języka polskiego jako obcego; uczeń obcojęzyczny w szkole podstawowej i ponadpodstawowej; student zagraniczny: język, adaptacja i nauczanie. W wydarzeniu wzięło udział ponad 100 przedstawicieli uniwersytetów, władz samorządowych i instytucji państwowych, NGO oraz społeczeństwa, którzy wystąpili w roli ekspertów, moderatorów, gości oraz gości honorowych, którzy podzielili się swoimi doświadczeniami. Dzięki owocnej współpracy międzysektorowej i dyskusjom ustaliliśmy priorytety w przeciwdziałaniu prognozowanym trudnościom.

dr Agnieszka Zembruska
Dolnośląska Szkoła Wyższa

Międzykulturowość i umiędzynarodowienie uczelni wyższych

Międzykulturowość jest zjawiskiem, które obserwujemy i którego doświadczamy w różnych kontekstach naszego życia, w tym w środowisku akademickim. Ilość kontaktów międzynarodowych w ostatnich 30 latach wzrosła niepomniernie w porównaniu z okresem sprzed 1989 r. Dziś z wyjazdów i sieci międzynarodowych korzystają nie tylko wybitni badacze, lecz również studenci i doktoranci.

Umiędzynarodowienie uczelni jest wymogiem stawianym światu akademickiemu przez gospodarkę, instytucje międzynarodowe i krajowe zajmujące się szczególnie aplikacją badań naukowych. Ale umiędzynarodowienie zaczyna się dużo wcześniej, od samej możliwości studiowania poza krajem swojego urodzenia. Jest zatem faktem, którym in. przybiera postać międzynarodowej wymiany studentów, chcących w swoje biograficzne doświadczenia edukacyjne wpisać również etap studiów w innym kontekście kulturowym, w innym systemie edukacji i w innym środowisku akademickim. Powstają specjalne większe i mniejsze programy, których celem jest tworzenie międzynarodowych sieci wymiany oraz zapewnianie środków finansowych dla uczestników tych wymian. Jednym z takich programów jest Erasmus+.

Program Erasmus+

Historia programu sięga 1987 r., gdy Rada Europy powołała "Europejski program działań na rzecz mobilności studentów" (European Action Scheme for the Mobility of University Studies). Do 2020 r. trwa czwarta faza programu pod nazwą Erasmus+. Chciałabym pokazać jego działanie na przykładzie doświadczeń Dolnośląskiej Szkoły Wyższej we Wrocławiu. Uczelnia uczestniczy w programie od 2002 r. i w tym czasie podpisała przeszło 70 bilateralnych umów z ośrodkami akademickimi z 24 krajów UE lub stowarzyszonych.

W DSW z wymiany skorzystało ok. trzystu studentów wyjeżdżających oraz stu kilkudziesięciu studentów przyjeżdżających. Od kilku lat program umożliwia również wyjazdy na płatne praktyki i staże, a aplikować można do roku od zakończenia studiów

Od prawie 10 lat uczelnia oferuje programy w języku angielskim adresowane do studentów przyjeżdżających do DSW. Programy takie powstały na Wydziale Nauk Pedagogicznych oraz na Wydziale Dziennikarstwa i Nauk Społecznych (obecnie połączone wydziały tworzą Wydział Studiów Stosowanych). Bliżej opiszę program „Education and Contemporary Culture” dla studentów przyjeżdżających na kierunki pedagogiczne. Jest on interdyscyplinarny, nakierowany na poszerzenie wiedzy oraz umiejętności humanistycznych i społecznych studentów. Niektóre przedmioty mają charakter praktyczny, pozwalają poznać regionalny i lokalny charakter edukacji (wizyty studyjne, seminaria/warsztaty), kultury i społeczeństwa polskiego oraz dziedzictwa historycznego Wrocławia i Dolnego Śląska (wizyty w muzeach, ośrodkach kultury, innych ciekawych miejscach). Oprócz tego studenci mają możliwość uczenia się języka polskiego w dwóch wariantach: podstaw polskiego lub intensywnego kursu tego języka. Programy poszczególnych zajęć zakładają wymianę doświadczeń i wiedzy między studentami z różnych krajów i uczelni.

Od ok. 10 lat dominującą grupą studentów są Hiszpanie, a liczba studentów z Turcji systematycznie rośnie. Jednak to obecność nawet pojedynczych studentów z takich krajów, jak Niemcy, Rumunia, Włochy, Słowenia, Francja, Portugalia, Grecja czy Norwegia daje możliwość większej różnorodności w procesie uczenia się zespołowego.

Wsparcie dla studentów zagranicznych oferowane jest w kilku wymiarach w programie Erasmus+. Pierwszy dotyczy dofinansowania pobytu w postaci stypendium. Stawki zależą od kraju pochodzenia (np. dla studentów z Polski wynoszą one 350, 450 lub 500 euro). Studenci z niepełnosprawnościami otrzymują dodatkowe środki oraz możliwość skorzystania z pomocy asystenta. Student po przyjeździe uczestniczy w programie adaptacyjnym, w ramach którego otrzymuje wsparcie w organizacji swojego życia w nowym miejscu. Dotyczy to pomocy w znalezieniu zakwaterowania, informacji o komunikacji miejskiej (mapki, bilety okresowe), dopełnianiu dokumentacji programowej - to takie know-how na starcie. W ramach tzw. „Welcoming Days” studenci uczestniczą również w oprowadzaniu po uczelni oraz pierwszej turystycznej wycieczce po centrum Wrocławia. W trakcie studiów na wydziale wyznaczona jest osoba, która pełni rolę tutora grupy Erasmusowej. Do jej zadań należy zapewnienie, by sam proces studiowania przebiegał sprawnie, ma ona również pieczę nad harmonogramem i obsadami zajęć. W razie potrzeby tutor pośredniczy między wykładowcami a studentami.

Dodatkowe, rówieśnicze wsparcie stanowi Buddy System, w którym polski student „opiekuje się” studentem z zagranicy

Studenci z krajów trzecich

Umiejdzynarodowienie w Dolnośląskiej Szkole Wyższej to również rosnąca obecność studentów krajów nie należących do UE. Większość ich stanowią studenci z Ukrainy. Część przyjechała do Polski, ponieważ posiada „Kartę Polaka”, część zaś nie posiada polskich przodków, jednak świadomie wybrała Wrocław jako miejsce studiów.

Obecnie w DSW studiuje ok. 120 osób z Ukrainy, 5 z Białorusi, pojedyncze osoby z Rosji, Uzbekistanu, Indii oraz Malezji. Wśród doktorantów mieliśmy również słuchaczy z Chin czy Egiptu

Jeśli chodzi o wsparcie dla najliczniejszej grupy ukraińskiej, to już w procesie rekrutacji mogą się oni dowiedzieć o specyfice poszczególnych kierunków i wymaganiach w trakcie studiów. Jeśli potrzebują pogłębiać znajomość języka polskiego, to są kontaktowani z ośrodkami prowadzącymi kursy językowe. Według danych Kolegium Europy Wschodniej Polska jest obok Niemiec najchętniej wybieranym przez młodzież ukraińską miejscem studiów. Obecnie w Polsce studiuje ok. 40 tys. Ukraińców.

Projekt „Study in Wrocław”

Strategia promocyjna Wrocławia od lat wyrażana jest hasłem „Wrocław – the meeting place”. Nawiązuje ono do historycznej wielokulturowości miasta, które po latach powojennej homogeniczności etnicznej systematycznie przyciąga coraz więcej przedstawicieli innych kultur, przyjeżdżających tu, aby studiować lub pracować. Wrocław chce się promować w świecie również jako miasto akademickie i dlatego podejmowane są kampanie zachęcające młodych do podjęcia studiów we Wrocławiu. Temu ma służyć niekomercyjny projekt „Study in Wrocław” działający od 2006 r. Zrzesza on 7 uczelni wrocławskich, które zapraszają w swe progi studentów z innych krajów.

Oferowane jest wsparcie dla kandydatów w procesie rekrutacji (wybór kierunku i uczelni): przyjmowanie dokumentów aplikacyjnych, jak i rozmowy kwalifikacyjne. Program jest jednak adresowany do osób, które posiadają na tyle biegłą znajomość języka polskiego, by móc w nim studiować

Nie bez znaczenia jest jednak fakt, że otwarcie się polskich uczelni na studentów z zagranicy powiązane jest z wieloletnim niżem demograficznym, który zdziesiątkował ilość uczelni wyższych w kraju, szczególnie tych niepublicznych. Pozyskanie studentów-obcokrajowców stało się zatem „być albo nie być” dla wielu ośrodków. Szczególnie, że za studentem studiującym w trybie dziennym na publicznej uczelni idzie dotacja, z kolei student zaoczny płaci czesne. Już około 10 lat temu wrocławskie uczelnie promowały się na Ukrainie wysyłając delegacje, których zadaniem było zachęcenie do studiowania w stolicy Dolnego Śląska (program Teper Wrocław). W maju 2015 r. zmieniły się też przepisy – studenci zagraniczni mogą podjąć legalną pracę, co skłania ich do przyjazdu i czasowego lub trwałego osiedlenia się w Polsce.

Umiejdzynarodowienie uczelni stało się zatem faktem, staje się również naszą codziennością

Fonetyka w nauczaniu języka polskiego jako obcego

Łukasz Rogoziński
Dolnośląska Szkoła Wyższa

Wokół nauczania zagadnień fonetycznych narosło wiele glottodydaktycznych mitów. Nadszedł czas, by się z nimi rozprawić

(Pod)system języka

Język jest systemem, który składa się z równoprawnych podsystemów. Stopień opanowania każdego z nich wpływa na skuteczność komunikacji. Dla przeciętnego nauczyciela niewyobrażalne jest, by puścić uczniowi płazem błędy dotyczące pod-

systemu morfologicznego (np. odpowiednie końcówki), niedoskonałości wymowy traktowane są zaś jako wcale nie tak groźne dla procesu komunikacyjnego. Tymczasem to właśnie błędy artykulacji (lub percepcyjne) skutkują później błędami przypisywanymi innym podsystemom polszczyzny.

„Mówisz po -u?”

Znajomość danego języka jest utożsamiana z umiejętnością mówienia w tym języku. Czytasz po niemiecku? – nikt nas w ten sposób nie pyta o znajomość niemieczyny. Używany jest tu najczęściej czasownik „mówić”. W taki sposób jesteśmy też zachęcani do nauki przez hasła reklamowe typu „Będziesz mówić już po pierwszej lekcji”. Czy faktycznie tak się uczymy i jesteśmy uczeni? Opanowanie w pierwszej kolejności „rozumienia i mówienia” odzwierciedla naturalny proces przyswajania języka.

Potencjał soniczny

Fonetyka to więcej niż rozróżnianie i artykulacja głosek. To przede wszystkim potencjał soniczny! Powiedzieć, że łatwiej zapamiętujemy słowa nawet długiej piosenki, a nie potrafimy zapamiętać jakiejś definicji, to nic nie powiedzieć. Warto bardziej wykorzystywać potencjał dźwiękowy mowy, by bezboleśnie ćwiczyć inne podsystemy i sprawności językowe.

Tożsamość

Cechy akustyczne naszej mowy to nasza tożsamość.

Wystarczy, że ktoś nam dobrze znany wypowie cztery głoski i już wiemy, kto to jest: nie na darmo najczęstszym gościem dzwoniącym do domofonu jest tajemnicza osoba „to ja...”

Uczeń nie opanuje dobrze języka, gdy będzie pozbawiony możliwości prawdziwego wyrażania swojej tożsamości.

Doping

Poprawna wymowa działa jak najlepszy doping. Uczeń, który kogoś zrozumiał i został zrozumiany, to uczeń najlepiej zmotywowany do podejmowania kolejnych prób imitowania polskiej wymowy, kolejnych prób komunikacji w języku polskim. Nigdy takiej zachęty nie da to, że zapamiętał kilka nowych słówek, poznał jakąś zasadę gramatyczną. To innych podsystemów warto uczyć przez fonetykę, a nie – przy okazji, przez kilka minut na każdej lekcji – uczyć fonetyki.

Ekonomia

Wiemy, jak negatywnie wpływa na proces komunikacji i nasze emocje z nim związane sytuacja, w której nie możemy dobrze zrozumieć (np. przez hałas, nietypową artykulację) naszego rozmówcy. Im lepsza będzie wymowa naszych uczniów, tym ekonomiczniej będą się mogli komunikować. Albo wręcz: tylko wtedy będą mogli się komunikować, kiedy będą dobrze znali fonetykę. W przeciwnym wypadku energia, zarówno ich własna, jak i ich rozmówców, będzie niepotrzebnie marnowana.

Nie warto

„Nie warto poświęcać czasu na naukę wymowy.” Fonetyka to równoprawny podsystem języka! Równie dobrze zatem moglibyśmy powiedzieć, że nie wato tracić czasu na zapamiętywanie nowych słówek.

Uroczy akcent

Wygodne (i bardzo szkodliwe) jest wmawianie sobie, że cudzoziemski akcent jest uroczy. Działa to na bardzo krótką metę i jest przyczyną wielu komunikacyjnych trudności. Czy zachwycamy się obrazem siebie dukających w obcym języku? Świadomość niedoskonałości wymowy jest krępująca dla mówiącego i utrudnia mu efektywną komunikację.

Pesymizm glottodydaktyczny, czyli „nie da się!” i „wystarczy, nie?”

„I tak nie nauczysz się wymowy idealnie” – to kłamstwo! Opanowanie obcej wymowy (nawet w wieku dorosłym) jest możliwe. Należy pamiętać, że – aby ten cel osiągnąć – konieczne są regularne ćwiczenia pod okiem dobrze wykwalifikowanego nauczyciela. Nie wolno też osiadać na laurach, bo jest to pozbawione naukowego sensu: nie ma wyznaczonej granicy, która pokazywałaby, że teraz nasz uczeń mówi już „wystarczająco” dobrze. Wystarczająco, czyli jak?

Nie ma jednej wymowy

Przecież w różnych częściach Polski „wymawia się inaczej”. Jakiej wymowy uczyć? Każdy zna słowo „ortografia”, ze słowem „ortofonia” są większe problemy. Uczymy ogólnopolskiej normy ortograficznej – uczymy ogólnopolskiej normy ortofonicznej.

Wystarczy słuchać i naśladować

Jeśli uczeń nie przekroczył 15 roku życia możliwe jest opanowanie przez niego polskiej wymowy przez słuchanie i naśladowanie. Ale i tu potrzeba dobrych wzorców. Potem już to nie wystarczy - uczeń dorosły słyszy dźwięki języka obcego przez pryzmat dźwięków języka ojczystego. Wciąż można go nauczyć poprawnej wymowy, trzeba jednak do tego intensywnych ćwiczeń.

Fonetyka języka polskiego jest trudna

Nie jest. Jeśli tylko nauczyciel faktycznie wie jak wygląda proces artykulacji w języku polskim, będzie w stanie bez większych problemów nauczyć polskiej fonetyki. Głoski, o których myślimy, że są „trudnymi, polskimi” głoskami, istnieją też w większości innych języków. W wielu obszarach polska fonetyka jest łatwiejsza niż angielska czy niemiecka.

Nasza wiedza

Brak rzetelnej wiedzy nauczyciela o procesach artykulacyjnych jest największą przeszkodą w szybkich postępach ucznia. Nauczyciel musi tak dobrze znać niuanse artykulacyjne polskich głosek, jak dobrze zna odmianę czasownika „być”.

Wymowę docelową zniekształca zawsze wpływ języka pierwszego. Nauczyciel musi zatem zawsze zapoznać się z systemem fonetyczno-fonologicznym języka ojczystego swoich uczniów, by przewidzieć tzw. miejsca trudne. Konieczna jest także wiedza dotycząca rzeczywistej wymowy Polaków. Czy język polski, którego uczymy, to faktycznie język polski, którego używamy?

Materiały glottodydaktyczne

Istnieje wiele materiałów pomocnych w nauczaniu polskiej wymowy. Należy jednak uważać na nagrania z wielu podręczników. Są przeważnie sztuczne, bywają „ubogacone” udawanymi obcymi akcentami. Ani obcokrajowcy mówiący po polsku, ani Polacy nie mówią tak, jak jest to ukazane w niektórych podręcznikach. Rodzi to frustrację u uczniów.

Dyscyplina

Fonetyka nie może być obowiązkowym elementem każdej lekcji. Fonetyka musi być podstawowym elementem każdej lekcji, tak samo jak podsystem fonetyczno-fonologiczny jest podstawą innych podsystemów języka polskiego

**dr Margaret
Amaka Ohia-Nowak**

Międzykulturowość w komunikacji ze studentami i studentkami zagranicznymi

Umiejętność komunikowania międzykulturowego w uczelni wyższej dotyczy wszystkich osób pracujących i uczących się w instytucji (pracowników dydaktycznych, naukowych i administracyjnych oraz studentów). Różnice kulturowe to nie tylko różnice językowe, ale także zwyczaje i rytuały, gesty czy stosunek do czasu. Warto wiedzieć, że dla studenta z Nigerii utrzymywanie stałego kontaktu wzrokowego z wykładowcą będzie krępujące i niegrzeczne, a gest kółka zrobionego z kciuka i palca wskazującego, który w Polsce jest symbolem OK, dla studentki z Hiszpanii ma wymowę negatywną. Z kolei to, co dla studenta z Niemiec jest punktualnością, dla studenta z Polski może być sztywnością, biurokratycznością i nadmiernym przywiązaniem do porządku. Komunikacja z osobami z innych kręgów kulturowych to przedmiot badań socjologów, antropologów, pedagogów, kulturoznawców, filozofów, komunikologów i językoznawców. O międzykulturowości, jako sposobie patrzenia na świat, mówi się w odniesieniu do wielu obszarów działalności człowieka: polityki, biznesu, prawa, nauki, edukacji czy mediów. Kompetencja międzykulturowa to umiejętność komunikowania się z człowiekiem, którego kultura, czyli „kolektywne zaprogramowanie umysłu” (Hofstede, Hofstede 2007), jest odmienna od naszej. Kultura nie jest niczym wrodzonym ani naturalnym, bo uczy się jej przez wychowanie i socjalizację. Nie jest tak, że albo ją mamy albo nie. Nie istnieje tak po prostu. Podobnie jest z kompetencją międzykulturową – można się jej nauczyć i trzeba ją rozwijać.

Pod względem liczby studentów i studentek zagranicznych województwo dolnośląskie zajmuje czwarte miejsce w Polsce (po mazowieckim, małopolskim, lubelskim). W roku akademickim 2018/2019 we Wrocławiu studiowało 6621 obcokrajowców (w tym na uczelniach publicznych 4142, a na uczelniach prywatnych 2479). Najwięcej osób pochodzi z Ukrainy, Białorusi i Indii. Inne kraje reprezentowane przez studentów-cudzoziemców we Wrocławiu i na Dolnym Śląsku to np. Indonezja, Angola, Nigeria, Ghana, Turcja, Wietnam, Chiny i Niemcy.

Bariery...

Próbując zidentyfikować trudności komunikacyjne studentów zagranicznych na uczelniach wyższych, badacze zwracają uwagę na następujące elementy:

unikanie komunikacji i cisza;

reagowanie z dużym opóźnieniem (auto-monitoring, mała tolerancja na błędy);

zadawanie pytań indywidualnie i rozwiązywanie zadań po zajęciach;

unikanie zadawania niewłaściwych pytań;

niechęć do dzielenia się własnymi opiniami i pomysłami na forum grupy;

niska samoocena w kontaktach z innymi w środowisku uczelnianym (Chuanyan Zhu, Yun Gao 2012).

Trudności te składają się na tzw. szok kulturowy. Jego nasilenie i długość trwania wynikają, z jednej strony, z braku systemowego programu ułatwiającego studentom-cudzoziemcom integrację w nowym kontekście kulturowym i odnalezienie się w nowym, nieznanym kulturowo środowisku. Z drugiej strony powodem tych przeszkód jest to, że zarówno pracownicy, jak i studenci uczelni przyjmujących nie mają odpowiednich kompetencji międzykulturowych, aby skutecznie komunikować się z osobami z całkowicie odmiennych kontekstów kulturowych.

Ludzie, niezależnie od kultury w jakiej się wychowali, nieświadomie patrzą na rzeczywistość z własnej perspektywy, zakładając, że wszyscy ludzie na świecie są do siebie podobni, a nawet tacy sami. Szybko osądzamy innych opierając nasze oceny i opinie na krzywdzących stereotypach i uprzedzeniach. Trudne emocje, takie jak złość, niechęć, nienawiść i pogarda, uniemożliwiają nam płynną, efektywną i empatyczną komunikację z drugim człowiekiem. Jednak umiejętności efektywnego funkcjonowania w środowisku odmiennym kulturowo (Earley i Ang 2003) możemy się nauczyć, a inteligencję kulturową rozwinąć przez poszerzanie wiedzy, nabywanie kompetencji komunikowania się i kształtowanie w sobie otwartej i empatycznej postawy.

Wymiary i modele kultur narodowych

Praktyczne zastosowanie mają teorie wymiarów i modeli kultury wypracowane przez wielu badaczy kultury. W niektórych krajach dystans przestrzenny (tzw. proksemiczny) między uczestnikami komunikacji w sytuacjach zawodowych i akademickich powinien być większy (USA, Kanada, kraje Europy Środkowo-Wschodniej, kraje Azji Południowo-Wschodniej: 40-60 cm) niż w innych (kraje romańskie, kraje latynoamerykańskie, kraje bliskowschodnie: 20-40 cm).

Także od osób z niektórych kultur nie możemy wymagać otwartego pokazywania emocji (np. Chiny, Japonia), bo wartością w kontaktach międzyludzkich jest powściągliwość. To tylko przykłady niektórych cech kulturowych charakterystycznych dla określonych krajów. Oczywiście warto pamiętać, że myślenie w kategoriach różnic narodowych jest myśleniem mocno uproszczonym i narażającym na nadmierne generalizowanie kultur, które mogą odnosić się do większych obszarów niż państwo. Z drugiej strony podział ten jest dużym uproszczeniem, gdyż w obrębie jednego państwa (np. Stany Zjednoczone, Australia, Kanada, Wielka Brytania) żyją osoby z różnych kultur. Jednocześnie jednak zdaniem większości badaczy jest to kryterium czytelne i łatwe do zastosowania w praktyce (Rossa i in. 2018). Jednym z najbardziej znanych badaczy kultur narodowych na świecie jest Geert Hofstede, który opracował pięć tzw. wymiarów kultur narodowych (2000). W zestawieniu z niektórymi modelami kultury stworzonymi przez innych badaczy (Hofstede, Hofstede 2007; Hall, Hall 1990; Mooji 2011; Gesteland 2000) otrzymujemy dziesięć kryteriów, których znajomość może ułatwić nam zrozumienie sposobu myślenia i zachowania innych. W artykule tym opiszę kilka wybranych kryteriów.

Pierwsze kryterium to dystans władzy, czyli stopień hierarchiczności, stosunek i oczekiwania wobec władzy i autorytetu

Przykładami krajów, w których dystans władzy jest duży są Ukraina, Białoruś, Chiny, Indie, Rosja czy Nigeria. W relacjach zawodowych oczekuje się instrukcji od przełożonych, a nierówności społeczne są potrzebne i uzasadnione. Relacje między studentem a nauczycielem na uczelni wyższej są, podobnie jak w domu, relacjami podporządkowania, zależności i posłuszeństwa. Z kolei kraje o małym dystansie do władzy to m.in. Dania, Holandia, Szwecja, Norwegia, Stany Zjednoczone i Kanada. Uważa się w nich, że nierówności społeczne powinny być zmniejszane, a przełożeni i podwładni funkcjonują w relacjach względnej współzależności. Podwładni i studenci oczekują od swoich przełożonych i nauczycieli profesjonalizmu, a sami, będąc traktowanymi jak partnerzy, mają wykazywać się inicjatywą i kreatywnością. Polska to kraj o umiarkowanie dużym dystansie władzy, choć tendencja ta zmniejsza się w najmłodszych pokoleniach.

Bezpośrednio związane z dystansem władzy są ceremonialność i nieceremonialność. Kultury ceremonialne to te, w których rytuały i konwenanse są ważne i potrzebne, a w kontaktach formalnych nigdy nie przechodzimy na „ty”

W komunikacji zwracamy się do ludzi po nazwisku, które poprzedzamy tytułem naukowym lub zawodowym. Zgodnie z modelem komunikacji ceremonialnej również w mejlach posługujemy się bardziej formalnymi zwrotami niż w komunikacji nieceremonialnej. Przykłady krajów bardzo ceremonialnych to Niemcy, Włochy, Hiszpania, Francja, Grecja, Chiny, Indie, Arabia Saudyjska, Nigeria i Ghana. Kultury nieceremonialne nie przywiązują wagi do statusu społecznego ani do rytuałów, a w rozmowach szybko przechodzi się na „ty” i nie używa się tytułów. Kraje te to m.in. Szwecja, Dania, Norwegia, Stany Zjednoczone i Kanada. W Polsce przeważa kultura ceremonialna, zgodnie z którą ważne jest przestrzeganie hierarchii i to, z kim najpierw się witamy (np. w Nigerii witamy się najpierw z osobami starszymi, zajmującymi wyższą pozycję społeczną, z mężczyznami).

Innym ważnym modelem kultury jest monochroniczność i polichroniczność (Hall, Hall 1990). Kultury monochroniczne cenią sobie punktualność i planowanie przedsięwzięć z dużym wyprzedzeniem, podczas gdy polichroniczne bardzo swobodnie traktują czas i harmonogramy (np. dopuszczają tzw. „kwadrans akademicki”). Również różnice kulturowe między osobami z odmiennych kultur mogą być widoczne w stosunku jednostki do grupy. I tak kultury kolektywne przejawiają silną identyfikację z grupą i przestrzegają jej zasad. Kluczową koncepcją jest zasada „zachowania twarzy” w kulturach wschodnich, definiowana jako zachowanie poczucia wartości, reputacji i honoru.

W Chinach lub Indiach kategorię „nie” w rozmowach jest uznawane za niegrzeczne i świadczy o braku szacunku do drugiej osoby. Przyznanie się do niewiedzy przez osobę z kultury kolektywnej również może oznaczać utratę twarzy. Z kolektywnością wiąże się cecha kultury, której kryterium jest niebezpośredni, wysokokontekstowy sposób komunikacji. W Arabii Saudyjskiej, Chinach, Indiach, Wietnamie, Nigerii, Ghanie czy Angoli komunikacja jest wieloznaczna, a intencje nadawcy nie są wyraźnie wypowiedziane, bo znaczenia uzależnione są od kontekstu wypowiedzi. Stąd preferowane jest mówienie ostrożne i zwracanie uwagi na to, co nie zostało wypowiedziane. W kulturach wysokokontekstowych ogromne znaczenie ma cisza w komunikacji. Uczestnicy i uczestniczki komunikacji wolą posługiwać się kodem niewerbalnym. Kultury indywidualistyczne (np. Stany Zjednoczone, Kanada, Niemcy, Szwecja, Holandia, Wielka Brytania), które najczęściej są kulturami niskokontekstowymi, większą wagę przywiązują do zaradności i odpowiedzialności za siebie niż do relacji międzyludzkich i postrzegania świata w kategoriach społeczności. Komunikacja w tych kulturach jest komunikacją jednoznaczną i bezpośrednią. Zamiary nadawcy komunikacji są jawne, a poza tym mniej uwagi poświęca się sytuacji i okolicznościom wypowiedzi.

Ostatnim wymiarem kultury, o którym wspominam w tym artykule, jest wymiar opisujący sposób wyrażania emocji w danej kulturze, czyli stopień ekspresyjności w komunikacji. Kultury ekspresyjne to te, których członkowie i członkinie utrzymują bliski dystans przestrzenny, często się dotykają i patrzą sobie w oczy, gdyż świadczy to o zainteresowaniu i szczerości. Posługują się żywymi gestami i wyrazistą mimiką, a także mówią głośniej i często sobie przerywają. Do kultur ekspresyjnych można zaliczyć np. kraje śródziemnomorskie, kraje latynoamerykańskie i kraje afrykańskie. Natomiast w kulturach powściągliwych mówi się ciszej, mało się gestykuje i nie utrzymuje się stałego kontaktu wzrokowego, a także nie wchodzi się w bliskie relacje przestrzenne. Są nimi m.in. kraje Azji Wschodniej i Południowo-Wschodniej, kraje nordyckie i inne germańskie kraje europejskie.

Podsumowanie

Kompetencje międzykulturowe w komunikacji ze studentami cudzoziemcami są niezwykle ważne i potrzebne we właściwym i efektywnym funkcjonowaniu całych instytucji

Kompetencje te obniżają wpływ stereotypów na kontakty międzyludzkie, zapewniają lepsze wyniki w pracy i w nauce, a także lepszy kontakt z ludźmi oraz wyższy poziom empatii i szczęścia. Kryterium wymiarów i modeli kultur narodowych pomaga wyodrębnić charakterystyczne (choć uogólnione) cechy studentów i studentek pochodzących z innych krajów, a wiedza o tych cechach ułatwia komunikację i współpracę z tymi osobami.

Co jeszcze może wspierać w komunikacji międzykulturowej na uczelni wyższej? Badacze wyodrębniają trzy aspekty tego rodzaju.

▶ Pierwszym z nich jest samoświadomość kulturowa, czyli świadomość tego, z jakiego kontekstu pochodzimy i jakie trudności w związku z tym mogą pojawić się w kontakcie z innością.

▶ Kolejnym jest konieczność przyjęcia perspektywy osoby z innej kultury (Galinsky, Moskowitz 2000, Galinsky, Todd 2014; Tadmor i in. 2012) i wyzbycie się etnocentryzmu polegającego na patrzeniu na świat przez pryzmat własnej kultury i uznawanie jej za lepszą i bardziej właściwą.

▶ Ostatnim aspektem wspierającym międzykulturowość w komunikacji jest po prostu kontakt z osobami z innych kultur, który badacze określają jako najbardziej skuteczne narzędzie zwalczania uprzedzeń (Bilewicz 2006).

Parametrem, który definiuje coraz większy wzrost kompetencji w relacjach z innością kulturową, jest stworzony przez Milтона Bennetta poziom wrażliwości międzykulturowej. Można go zmierzyć poddając swój sposób myślenia i działania refleksji, a następnie dokonując autodiagnozy w odniesieniu do modelu rozwojowego wrażliwości międzykulturowej: od etnocentryzmu (postawy zaprzeczającej, obronnej i minimalizującej różnice kulturowe) do etnorelatywizmu (postawy akceptującej, adoptującej i integrującej różnice kulturowe).

dr Joanna Frączek – Broda

założycielka firmy
Kombinat Wiedzy

Uczeń obcojęzyczny w szkole podstawowej i ponadpodstawowej

**Podsumowanie panelu
EduForUM**

Eksperska dyskusja moderowana przez dr Joannę Frączek-Brodę w panelu EduForUM „Uczeń obcojęzyczny w szkole podstawowej i ponadpodstawowej” trwała ponad godzinę, a dzięki zaangażowaniu ekspertów udało się poruszyć wiele istotnych dla nauczania na tych poziomach kwestii. Do dyskusji zostali zaproszeni: pani Beata Pazdej z Kuratorium Oświaty we Wrocławiu, wizytator z ramienia Kuratorium; pan Mariusz Tokarski, będący Głównym Specjalistą w Wydziale Oświaty Polskiej za granicą w Ministerstwie Edukacji Narodowej; pan Mateusz Łukasik, będący wicedyrektorem Zespołu Szkół Ekonomiczno-Technicznych w Rakowicach Wielkich; pani Małgorzata Mazur – dyrektor Szkoły Podstawowej nr 16 we Wrocławiu oraz pan Mateusz Jarosz, nauczyciel-polonista ze Szkoły Podstawowej nr 42 we Wrocławiu.

Eksperci wspólnie lub indywidualnie usiłowali znaleźć odpowiedzi na pytania związane z bytowaniem i adaptacją dzieci obcojęzycznych w polskiej szkole. Zauważono, że zjawisko dotychczasowej względnej homogeniczności kulturowej uczniów zanika, a w jej miejsce pojawia się coraz większe zróżnicowanie kulturowe, narodowościowe, religijne i językowe

Dyrektor Mazur zauważyła, że w przypadku jej szkoły na 438 uczniów aż 70 to uczniowie obcojęzyczni, a głównym problemem, którego niedostrzeżenie może skazać tych uczniów na marginalizację i problemy adaptacyjne, jest kwestia bariery językowej. Bez skierowania głównych sił na początku kontaktu w szkole na naukę języka polskiego nie ma szans na efektywne nauczanie na każdym z poziomów edukacyjnych. Podkreśliła także rolę różnych systemów edukacyjnych, z których wywodzą się dzieci – systemy te kładą nacisk na zupełnie inne umiejętności i wysiłki ucznia, co więcej – one inaczej tych uczniów oceniają! Pani Mazur położyła silny nacisk na zjawisko pomijane w zasadzie w analizach problemowych dotyczących zróżnicowania kulturowego, narodowego czy językowego w szkole, czyli na pojawianie się w polskim systemie edukacyjnym dzieci reemigrantów. Formalnie są to dzieci polskie, posługujące się polskim językiem, które nie powinny mieć żadnych problemów z odnalezieniem się w polskim systemie edukacyjnym. W praktyce często dzieci te mają zapóźnienia językowe w stosunku do dzieci przebywających od 6. lub 7. roku życia w polskiej szkole, a doświadczenia wyniesione z zagranicznych szkół, które są nieco inne, niż praktyka codzienna polskiej szkoły i polskiego systemu edukacyjnego, sprawiają, że borykają się one z problemami adaptacyjnymi w podobnym stopniu jak dzieci cudzoziemskie. Ich problemy są jednak, w przeciwieństwie do „oczywistych” problemów dzieci obcojęzycznych, częściej niezauważane i bagatelizowane przez rozwiązania systemowe.

Częściowo odmienną optykę reprezentowali przedstawiciele Zespołu Szkół Ekonomiczno-Technicznych w Rakowicach Wielkich, czyli wicedyrektor Marek Łukasik i wspierająca go merytorycznie kierownik internatu Bożena Wieczorek, sprawująca pieczę nad uczniami i pełniąca rolę notarialnego pełnomocnika uczniów cudzoziemskich (głównie z terytorium Ukrainy).

Zastrzeżenia, które pojawiały się ze strony obojga przedstawicieli Zespołu Szkół, to przede wszystkim problemy formalne. W ich przypadku uczniowie rekrutowani na terytorium Ukrainy mają stawiane pewne wymagania językowe, dzięki czemu nawet tuż po przybyciu do Polski bariera językowa nie stanowi największego problemu

Zarówno dyrektor Łukasik, jak i kierownik Wieczorek zasygnalizowali problemy uczniów ze zdobyciem Karty Pobytu Tymczasowego, problemy dot. prawa pobytu dzieci i młodych dorosłych na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, a także problemy w uczestnictwie w życiu szkoły (brak możliwości brania udziału m.in. w krótkoterminowych wycieczkach do sąsiednich krajów, do których polscy uczniowie wyjeżdżają na podstawie prawa do przemieszczania się dla mieszkańców i rezydentów Unii Europejskiej, a do których uczniowie ukraińscy mogą wjechać wyłącznie na podstawie wiz). Co więcej, na agendzie pojawił się także problem uzyskania ubezpieczenia zdrowotnego przed uzyskaniem Karty Pobytu Tymczasowego lub prawa stałego pobytu. Nie tylko rzutuje na poczucie bezpieczeństwa uczniów, ale także stawia w niewygodnej i formalnie niejasnej pozycji szkołę, która zdaje sobie sprawę, że konieczność skorzystania z usług Narodowego Funduszu Zdrowia przez ucznia z Ukrainy prędzej czy później się pojawi.

Polonista ze Szkoły Podstawowej nr 42 we Wrocławiu, pan Mateusz Jarosz, przypomniał z kolei o innym zagrożeniu – dzieci obcojęzyczne mają nie tylko problemy językowe. One często mają generalnie utrudniony dostęp do edukacji formalnej! W szkołach samego Wrocławia pobierają naukę dzieci 44 różnych narodowości i każda z nich ma własne tradycje, język, systemy edukacyjne, z których się wywodzi i które mogą rzutować na egzystowanie dziecka lub młodego dorosłego w szkole. Co istotne, pan Jarosz nie zauważył w swojej placówce, by dzieci miały większe problemy adaptacyjne wynikające ze zróżnicowania kulturowego. Problemy pojawiają się według niego raczej niezależnie od kwestii narodowościowej – uczniowie miewają problemy natury psychologicznej lub problemy przystosowawcze do nowej grupy rówieśniczej, co występuje ponad granicami językowymi i kulturowymi.

Niejako na marginesie rozważań pana Jarosza pojawił się problem podniesiony przez słuchaczy i obserwatorów panelu, czyli kwestia finansów. Zarówno finansów w Ministerstwie Edukacji Narodowej, które przedstawiciele szkół zgodnie uznali za dalece niewystarczające, jak i finansów samych uczniów.

Zauważano, iż obecnie rolę i miejsce w grupie rówieśniczej dzieci określają często w nawiązaniu do statusu materialnego swoich kolegów i koleżanek z klasy i szkoły, a statystycznie rzecz ujmując, przynajmniej w początkowym okresie po przyjeździe (który nakłada się na okres adaptacji do nowej szkoły i jej kultury i języka) uczniowie pochodzący z mniej zamożnych społeczeństw, niż społeczeństwo polskie, nie mogą pochwalić się równą stopą zamożności jak średniozamożna i bogatsza część klasy

Skutkuje to napięciami rówieśniczymi i wykluczaniem dzieci obcojęzycznych z części pozaszkolnych, nieobowiązkowych aktywności grupowych klas. Ale jak podkreślał m.in. pan Jarosz, napięcia te generowane są przez naturalne ruchy i zachowania rówieśnicze, a nie przez konflikt międzykulturowy.

Nieco inaczej część powyższych kwestii postrzegali przedstawiciele Ministerstwa Edukacji Narodowej i Kuratorium Oświaty we Wrocławiu. Pan Mariusz Tokarski, będący Głównym Specjalistą w Wydziale Oświaty Polskiej za granicą w MEN zauważył, że wielu z wymienionych problemów (m.in. z prawem do pobytu tymczasowego) udałoby się uniknąć lub dałoby się szybciej i sprawniej rozwiązać, gdyby szkoły częściej sięgały po pomoc Ministerstwa. Innymi słowy, pan Tokarski wykazał, że część z problemów związanych z nauczaniem dzieci obcojęzycznych wynika z braku synergicznych działań wewnątrz systemu. Oprócz postawienia na aktywną i konkretną współpracę szkół ze specjalistami MEN, przypomniał o istnieniu ORE (Ośrodka Rozwoju Edukacji), z którego szkoleń i doradztwa mogą skorzystać szkoły i nauczyciele, oraz o konkursie Ministerstwa Edukacji Narodowej na realizację zadań publicznych „Wspieranie inicjatyw edukacyjnych w szkolnym środowisku wielokulturowym”, w którym mogą startować szkoły.

Podobnie na kwestię dzieci obcojęzycznych w szkołach zapatruje się przedstawicielka Kuratorium Oświaty we Wrocławiu, pani Beata Pazdej, która z jednej strony zaleciła pełne wykorzystanie możliwości współpracy z Kuratorium, z drugiej zaś przypomniała, że Kuratorium prowadzi nie tylko działania kontrolne, ale także działalność związania z diagnozowaniem problemów i działalność doradczą.

W czasie podsumowania panelu pojawiły się dwie główne konstatacje. Po pierwsze – dzieci obcojęzycznych będzie przybywać, ponieważ Polska staje się coraz bardziej atrakcyjnym krajem dla migrantów, po drugie – istnieje potrzeba zwiększenia synergicznej współpracy, być może w formie utworzenia platformy (na przykład internetowej) wymiany informacji, doświadczeń i uzyskania wsparcia formalnego, także prawnego dla szkół, nauczycieli, uczniów i ich rodziców. Powinni być w nią zaangażowani wszyscy uczestnicy procesu nauczania, procesu obsługi prawnej uczniów i ich rodziców, pracownicy MEN, ORE i Kuratorium Oświaty, a także specjaliści z zakresu międzykulturowości, psychologowie i trenerzy kontaktu międzykulturowego oraz specjaliści m.in. prawa międzynarodowego i prawa migracyjnego.

Student zagraniczny w polskim systemie edukacyjnym

dr Krzysztof Nowak

Fundacja na Rzecz
Studiów Europejskich

Podsumowanie panelu

EduForUM

System wsparcia dla studenta

Ten temat był tematem otwierającym panel „Student zagraniczny: język, adaptacja i nauczanie”. Na wszystkich reprezentowanych uczelniach istnieją odpowiednie biura i dedykowani pracownicy, którzy opiekują się studentami zagranicznymi. Przede wszystkim

w kwestiach formalnych, które muszą być uregulowane przez obcokrajowców po przyjeździe do Polski oraz adaptacyjnych, czyli pomoc studentom w codziennych sprawach, takich jak funkcjonowanie w mieście, otwarcie konta w banku etc.

Dyskutanci zwrócili uwagę, iż istnieje zasadnicza różnica pomiędzy studentami z UE przyjeżdżającymi w ramach wewnątrzspółnotowych programów stypendialnych takich jak Erasmus czy stypendia Grupy Wyszehradzkiej, a studentami-obcokrajowcami spoza UE. Pierwsi przyjeżdżają na krótko (jeden lub dwa semestry), w ramach dobrze rozwiniętej paneuropejskiej współpracy uczelni, drudzy natomiast zostają na studiach przez trzy, a czasami nawet pięć lat. Oczywiście wpływa to na różne potrzeby i możliwość ich realizacji przez uczelnie wyższe. Dla przykładu studenci Erasmusa mogą uczęszczać na lekcje nauki polskiego, ale nie wiążą swojej przyszłości z krajem nad Wisłą, więc choć mają taką możliwość, traktują ją raczej jako ciekawy dodatek do swojego pobytu.

Studenci spoza UE zazwyczaj nie mają możliwości nauki języka polskiego w systemowy i długotrwały sposób, a epizodyczne jedno lub kilkumiesięczne kursy uniemożliwiają rzeczywistą naukę języka, a tym samym dobrą adaptację i życie w odmiennej społeczności

Bardzo ciekawym w tym kontekście jest miejski program Study in Wrocław, który umożliwia od 2006 r. studiowanie i mieszkanie we Wrocławiu osobom spoza UE, których nie stać na samodzielne opłacenie studiów. Jest to przykład otwierania się miasta na innych, przyciągania studentów z całego świata na wrocławskie uczelnie i zachęta nie tylko do studiowania, ale i pozostania w mieście na dłużej, już w roli pracowników.

Język studiów, umiejętności i wiedza

Ta część była poświęcona funkcjonowaniu studentów zagranicznych na polskich uczelniach. Wszyscy paneliści zgodnie przyznali, że bardzo dużym problemem jest dualny językowo charakter zajęć. W skrócie - Polacy uczęszczają na zajęcia z polskim językiem wykładowym, natomiast obcokrajowcy uczą się po angielsku. Taki naturalny podział w czasie zajęć przenosi się również na brak integracji pomiędzy Polakami i studentami zagranicznymi i tworzenie się "dwóch uczelnianych światów". W oczywisty sposób nie ułatwia to adaptacji do życia w Polsce, buduje podziały, blokuje transfer wiedzy, wspólne inicjatywy i ogranicza korzyści, które wynikają z tego, że we Wrocławiu studiuje coraz więcej obcokrajowców. Wyjątkiem wydaje się być Wyższa Szkoła Bankowa, w której to z roku na rok rośnie liczba mieszanych grup i powoli zacierają się widoczne różnice pomiędzy studentami, przynajmniej w kwestii funkcjonowania na uczelni.

Ścieżka kariery

Paneliści rozmawiali na temat możliwości kontynuowania kariery akademickiej na polskich uczelniach przez studentów zagranicznych i wsparcia, jakie udzielają uczelnie w znalezieniu pracy we Wrocławiu po zakończeniu studiów. Jednoznacznie można stwierdzić, iż nie ma żadnych formalnych przeszkód w kontynuowaniu kariery akademickiej przez obcokrajowców na studiach doktoranckich. Są to jednak przypadki rzadkie i bardzo odosobnione. Dyskutanci nie byli też w stanie wskazać żadnych jaskrawych przykładów kariery naukowej zrobionej przez studenta z zagranicy, który kontynuował w Polsce naukę po ukończeniu studiów magisterskich.

Nie ma natomiast większej różnicy pomiędzy Polakami i obcokrajowcami w kontekście pomocy, jakie udziela im dana uczelnia czy miasto w znalezieniu pracy. Wszystkie formy wsparcia, takie jak targi pracy, biura karier, programy stażowe, są otwarte dla chętnych niezależnie od pochodzenia. Warto w tym miejscu również zaznaczyć, iż władze Wrocławia od wielu lat kreują przychylny dla obcokrajowców rynek pracy, zarówno dla ekspatów, jak i osób, które na stałe chcą zamieszkać we Wrocławiu.

Problemy mniejszości

Wszyscy studenci-obcokrajowcy co do zasady należą do różnych mniejszości i spotykają się z takimi samymi problemami jak większość "obcych" w Polsce. Niechęć, uprzedzenia, brak otwartości czy jawna dyskryminacja są na porządku dziennym, niestety również na uczelniach wyższych, które kształcą (czy też powinny kształcić) elity. Zasypany okopów nie sprzyja ani obecna sytuacja geopolityczna, ani mocne podziały w kraju na Wisłą, ani wreszcie (o czym powyżej) często jednoznaczny podział na uczących się w języku polskim lub angielskim.

Dyskutujący przyznali, że zdecydowanie brakuje programów i działań antydyskryminacyjnych i równościowych na uczelniach. Co więcej, wprost brakuje takich zajęć, którymi objęci mogliby być wszyscy studenci (a przynajmniej ich większość)

Z drugiej strony studenci są już dorosłymi, pełnoprawnymi obywatelami, a ich system wartości kształtował się od czasów przedszkolnych i wczesnoszkolnych. W tym kontekście bardzo często uczelnie niewiele mogą już zrobić, żeby zmienić poglądy studentów. Cały system edukacji w Polsce wymaga zmian w obszarze równościowym i antydyskryminacyjnym i wychowania w tym duchu od najmłodszych lat. Końcowy etap edukacji może być zbyt późnym na zmiany, co nie znaczy, iż należy ustać w rozwijaniu systemów wsparcia mniejszości i edukacji antydyskryminacyjnej.

Szanse i wyzwania

Za największe wyzwanie i problem paneliści uznali brak odpowiednich zasobów kadrowych i niechęć wykładowców do prowadzenia zajęć w języku angielskim, co przy słabej znajomości języka polskiego przez studentów z zagranicy stanowi prawdziwą barierę w rozwijaniu oferty dla obcokrajowców przez uczelnie i przyjmowania coraz większej liczby studentów z całego świata. Trend widoczny jest od kilku lat, z każdym rokiem znacząco rośnie liczba osób, które chcą studiować we Wrocławiu i uczelnie w naszym mieście muszą rozwijać się w stronę dopasowania oferty i sposobu funkcjonowania przy wzrastającej liczbie obcokrajowców.

Za największe benefity otwarcia uczelni na studentów zagranicznych uznano potencjał na przyciągnięcie pracowników do firm działających we Wrocławiu, wymianę doświadczeń, rozwój społeczeństwa obywatelskiego poprzez funkcjonowanie w zróżnicowanej akademickiej społeczności i rozwój samych uczelni oraz ich kadr

Podsumowując, należy zaznaczyć, iż uczelnie i władze miasta przykładają bardzo dużą wagę do studentów zagranicznych, niestety rosnące wraz ze zwiększającą się liczbą obcokrajowców potrzeby wymagają większego zaangażowania zasobów. Miasto i uczelnie są otwarte na studentów zagranicznych, brakuje jednak sprawnego systemu, który w pełni uwzględniałby ich obecność jako równoprawnych z Polakami studentów.

Nauczanie języka polskiego jako obcego

Marta Gołębiowska

Uniwersytet Wrocławski

Podsumowanie panelu EduForUM

Podczas panelu wskazano trzy zagadnienia do dyskusji:

- ▶ Miejsce języka polskiego w kształceniu obcokrajowców w Państwa placówkach (typy zajęć, kursów, liczba godzin etc.)
- ▶ Krótki portret zbiorowy ucznia/studenta międzynarodowego w Państwa placówkach (kraj pochodzenia, początkowa kompetencja w polszczyźnie)
- ▶ Działania integracyjno-kulturowe w Państwa placówkach

Wszyscy eksperci krótko opowiedzieli w jaki sposób odbywa się kształcenie językowe cudzoziemców przyjeżdżających do ich placówek. Okazuje się, że język polski jako obcy wciąż cieszy się ogromnym zainteresowaniem. Obcokrajowcy w Polsce mogą uczyć się go na kursach letnich, semestralnych oraz rocznych. Wiele z tych kursów ma kilkudziesięcioletnią tradycję. W ofercie edukacyjnej znajdują się również wykłady z wiedzy o Polsce, kółka ortograficzne, dziennikarskie, pokazy filmów etc. Praktyczna nauka języka połączona jest ze zwiedzaniem muzeów, poznawaniem zabytków czy uczestnictwem w lokalnych imprezach kulturalnych. Uczący się mogą wykorzystywać też nowoczesne technologie, np. aplikacje do nauki języka.

Stwierdzono, że nauczyciel języka polskiego jako obcego w swojej pracy dydaktycznej porusza się po trzech integralnych, jednakowo ważnych ścieżkach – nauczaniu, testowaniu oraz promowaniu języka i kultury polskiej

W zależności od czasu trwania kształcenia językowego, wieku i potrzeb uczących się oraz założonego celu, realizacja tych założeń odbywa się na różne sposoby. Należy tak ułożyć program nauczania, aby uczący się byli pozytywnie zmotywowani do dalszej nauki języka polskiego.

Umiejętność skutecznego porozumiewania się w języku obcym jest najważniejszym celem edukacji językowej. Osiągnięcie tego celu jest jednak dla wielu uczących się długim i żmudnym procesem stanowiącym duże wyzwanie. W literaturze przedmiotu znajduje się wiele pozycji prezentujących podejście zadaniowe w nauczaniu języka polskiego jako obcego. Na taką właśnie metodę zwrócono szczególną uwagę w trakcie panelu. Uczeń/student rozpoczynający swoją przygodę z językiem polskim (zwłaszcza w obcym dla siebie kraju) napotyka wiele trudności, nie tylko językowych. Dlatego powinno się dołożyć wszelkich starań, by na początku swej drogi czuł się bezpiecznie.

W tym celu podczas zajęć należy realizować zadania odpowiadające sytuacjom komunikacyjnym towarzyszącym obcokrajowcom w życiu codziennym

Uczniowie, będący uczestnikami życia społecznego, komunikując się i ucząc języków, biorą udział w procesach pozwalających rozumieć lub tworzyć teksty dotyczące tematów z określonych sfer życia.

Stosują przy tym strategie najbardziej odpowiednie dla wykonania danego zadania. Świadoma obserwacja procesów towarzyszących tym wszystkim działaniom prowadzi, na zasadzie sprzężenia zwrotnego, do wzmocnienia lub do modyfikacji własnych kompetencji (Rada Europy 2003:20).

Przy realizacji programu kursu należy zwrócić uwagę zarówno na nauczanie części systemu językowego, jak też na nauczanie sprawności. Wszyscy eksperci zgodnie stwierdzili, że cudzoziemców powinno się uczyć w sposób przemyślany i skuteczny

Kolejna część panelu dotyczyła integracji cudzoziemców. Przestrzeń współczesnej polskiej edukacji ulega dynamicznym przeobrażeniom. Ogromny wpływ na to mają przemiany społeczno-kulturowe i polityczne dokonujące się na świecie. W wielu placówkach cudzoziemcy od lat stanowią już integralną część społeczności. Wspieranie cudzoziemców w procesie integracji jest dla wielu nauczycieli nadal trudne. Projektowanie pracy dydaktycznej oraz wychowawczej umożliwiającej integrację jest wciąż aktualnym wyzwaniem. Sprostanie mu wymaga ciągłego diagnozowania potrzeb obcokrajowców oraz poszukiwania odpowiednich rozwiązań metodycznych.

Wspieranie procesu integracji obcokrajowców na płaszczyźnie kształcenia wymaga realizacji inicjatyw z zakresu edukacji międzykulturowej. Wymieniono następujące działania integracyjne, które są realizowane w poszczególnych ośrodkach: wyjścia do muzeów, teatrów, kin, wspólne śpiewanie, chór, kółka teatralne. Eksperti zaznaczyli też na koniec, że integracja jest trudna, ale nie niemożliwa.

Podsumowując panel podkreślono konieczność organizowania konferencji, szkoleń, warsztatów, spotkań, dyskusji, mających na celu wymianę doświadczeń, dobrych praktyk w celu wspierania nauczycieli pracujących z cudzoziemcami.

PODSUMOWANIE

Nowa koncepcja

W oparciu o wyniki poprzedniej edycji ForUM ustaliliśmy, że kolejna odsłona musi skupić się wokół wybranego obszaru, w którym, w procesie integracji i adaptacji migrantów, zachodzą trudności. Dlatego zdecydowaliśmy, że tematem niniejszej, specjalnej edycji konferencji pt. EduForUM będą migranci na różnych szczeblach edukacji w Polsce.

Wydarzenie na dużą skalę

W konferencji uczestniczyło około 100 przedstawicieli władzy, biznesu, uczelni wyższych, szkół podstawowych i ponadpodstawowych oraz organizacji pozarządowych z całej Polski. Spotkanie zostało podzielone na trzy panele dyskusyjne. Niezmiennie najważniejszą kwestią w edukacji cudzoziemców jest nauczanie języka polskiego jako obcego, któremu została poświęcona pierwsza część konferencji. Moderowana dyskusja ekspertów dotyczyła nauczania języka polskiego, przede wszystkim dzieci i młodzieży. Organizatorzy konferencji zadbali także o bardzo zróżnicowany program szkoleń prowadzonych przez specjalistów, którzy podzielili się wiedzą z zakresu fonetyki, nowych technologii w nauczaniu języka polskiego jako obcego oraz znaczenia kompetencji międzykulturowych w komunikacji z obcokrajowcami.

Z kolei uczestnicy zainteresowani aktualnościami z branży edukacyjnej mogli spotkać się i porozmawiać podczas przerw kawowych.

Identyfikacja problemów oraz metod ich rozwiązania

Głównym wnioskiem wynikającym z dyskusji w kolejnej części konferencji było stwierdzenie, że obecnej fali migracji doświadcza się na poziomie szkoły podstawowej i ponadpodstawowej. Umiejętność skutecznego porozumiewania się w języku obcym jest najważniejszym celem edukacji językowej. Osiągnięcie go jest jednak dla wielu uczących się długim i żmudnym procesem, stanowiącym duże wyzwanie. Dlatego zdaniem ekspertów należy dołożyć wszelkich starań, by na początku swej drogi uczeń czuł się bezpiecznie. W tym celu podczas zajęć należy realizować zadania odpowiadające sytuacjom komunikacyjnym towarzyszącym obcokrajowcom w

życiu codziennym.

Wydaje się, że od lat na polskich uczelniach wyższych obecni są studenci z zagranicy, a wspomniane instytucje mają już wypracowane procedury ich wsparcia w nauce języka polskiego i adaptacji w Polsce. Jednak projektowanie pracy dydaktycznej oraz wychowawczej umożliwiającej integrację jest wciąż aktualnym wyzwaniem. Aby mu sprostać wymagane jest ciągłe diagnozowanie potrzeb obcokrajowców oraz poszukiwanie odpowiednich rozwiązań metodycznych.

Podczas dyskusji podkreślono także konieczność organizowania podobnych konferencji, szkoleń, warsztatów i spotkań mających na celu wymianę doświadczeń i dobrych praktyk w celu wspierania nauczycieli pracujących z cudzoziemcami.

Mówiąc o studentach z krajów niebędących członkami UE, prelegenci zwrócili uwagę na konieczność wykorzystania wszystkich form wsparcia, takich jak targi pracy, biura karier czy programy stażowe, które dostępne są dla chętnych niezależnie od pochodzenia. Warto w tym miejscu zaznaczyć, że od niedawna cudzoziemcy mogą studiować za darmo na studiach III stopnia w Polsce.

Networking: wnioski i wyniki

W spotkaniu networkingowym wzięli udział przedstawiciele Ministerstwa Edukacji Narodowej, Kuratorium Oświaty i szkół, wraz z prezesem zarządu Fundacji Ukraina i dyrektorem Honorowego Konsulatu Ukrainy we Wrocławiu, Artemem Zozulią. Dyskusja toczyła się wokół potrzeby wprowadzenia asystentów kulturowych i możliwości dodatkowego ich finansowania na poziomie miasta lub szkoły. Takie podejście ma na celu zwiększenie współpracy nauczycieli z uczniami z innych krajów oraz ich rodzicami na rzecz pomocy psychologicznej, zmniejszenia różnicy programowej lub usunięcia bariery językowej.

Podsumowując, należy zaznaczyć, iż uczelnie i władze Wrocławia przykładają bardzo dużą wagę do studentów zagranicznych, jednakże wraz ze zwiększającą się liczbą obcokrajowców potrzeby wymagają większego zaangażowania zasobów. Miasto i uczelnie są otwarte na studentów zagranicznych, brakuje jednak sprawnego systemu, który w pełni uwzględniałby ich obecność jako równoprawnych z Polakami studentów.

Jesteśmy dumni z rezultatów organizowanej konferencji edukacyjnej i serdecznie dziękujemy wszystkim uczestnikom za udział. Liczymy na to, że biuletyn, który jest kompendium wiedzy dotyczącej aktualnej sytuacji w nauczaniu migrantów na wszystkich poziomach polskiego systemu szkolnictwa, stanie się źródłem cennych doświadczeń i pomoże usprawnić obecne procedury dotyczące cudzoziemców w polskich placówkach oświatowych.

EDU FORUM OF MIGRANTS

EduForUM to specjalna edycja konferencji ForUM For Unity of Migrants 2019. Spotkanie stało się swoistą platformą do debat i współpracy pomiędzy trzema grupami ekspertów, którzy, naszym zdaniem, mają wpływ na życie migrantów: przedstawicielami biznesu, władzy oraz społeczności. Wydarzenie było poświęcone problematyce nauczania cudzoziemców na różnych szczeblach edukacji w Polsce, ze szczególnym uwzględnieniem Wrocławia i Dolnego Śląska.

W celu utrwalenia i rozpowszechniania rezultatów konferencji zostało opracowane podsumowanie zawierające najważniejsze informacje, tematy i rozwiązania zaproponowane podczas dyskusji i wystąpień w czasie EduForUM.

**FUNDACJA
UKRAINA**

Integracja | Współpraca | Edukacja

ul. Ruska 46A/201. 50-079 Wrocław

biuro@fundacjaукраина.eu

www.fundacjaукраина.eu

UNIA EUROPEJSKA
FUNDUSZ AZYLU,
MIGRACJI I INTEGRACJI

Bezpieczna przystań

WOJEWODA
DOLNOŚLĄSKI

LIDER PROJEKTU

Projekt „Integracja, adaptacja, akceptacja. Wsparcie obywateli państw trzecich zamieszkających na Dolnym Śląsku” współfinansowany jest z Programu Krajowego Funduszu Azylu, Migracji i Integracji oraz budżetu państwa.

Wyłączna odpowiedzialność za wyrażone opinie spoczywa na autorze i Komisja Europejska oraz Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji nie ponoszą odpowiedzialności za sposób wykorzystania udostępnionych informacji.